

## بازتاب گیاه‌شناسی و گیاهان دارویی ایران باستان در احادیث اسلامی (بررسی موردی: کتاب الکافی و من

### لا يحضره الفقيه)

مریم رحمتی<sup>۱</sup>، اعظم فرجامی<sup>۲</sup>، حدیث منتظریانی<sup>۳</sup>

۱- استادیار گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه رازی

۲- استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه رازی

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه رازی

### چکیده

زبان عربی همچون سایر زبان‌های زنده دنیا با دیگر زبان‌ها تبادلات واژگانی دارد. در این میان به دلیل همسایگی ایران با اعراب، بالطبع بیشتر از سایر زبان‌ها بر زبان عرب تأثیر گذارده و واژه‌های فارسی زیادی به آن وارد شده است که به تدریج رنگ و بویی عربی به خود گرفتند. این واژگان معرب با خود دانشها و فرهنگ زبان مبدا را به ارمغان آوردند؛ از جمله دانش‌هایی که وارد شد گیاه‌شناسی را می‌توان نام برد. ایرانیان همواره در طول تاریخ به گیاه‌شناسی اهمیت فراوانی داده‌اند و در این زمینه پیشرفت چشم‌گیری داشتند. با ورود اسلام به ایران نه تنها فرهنگ و تمدن ایران تحت تأثیر اعراب قرار نگرفت؛ بلکه فرهنگ و تمدن ایران در تمام زمینه‌ها بر آن‌ها تأثیر گذاشت. گیاه‌شناسی که یکی از علوم مطرح آن زمان بود نیز مورد استقبال همگان قرار گرفت؛ نمود این تأثیرگذاری را می‌توان در واژگان کهنی از ادبیات عربی همچون قرآن و احادیث یافت. با توجه به اینکه بعد از قرآن، احادیث منبع مهم فقه، احکام و سایر دستورات مسلمانان به شمار می‌روند؛ ما دو کتاب حدیثی و فقهی مهم شیعه؛ یعنی الکافی و من لا یحضره الفقیه را برگزیدیم. پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی از بین حدود ۳۰۰ واژه فارسی انجام شده است که به بررسی معنایی و ساختاری ۱۹ واژه از واژگان معرب فارسی در زمینه گیاه‌شناسی، پرداختیم. نتایج پژوهش حاکی از آن است که واژگان از لحاظ ساختاری شکل فارسی به خود گرفته‌اند؛ اما از لحاظ معنایی تغییر خاصی نداشته‌اند و به همان صورتی به کار می‌رفت که در زبان فارسی استفاده می‌شد. همین‌طور به دست آمد که در این احادیث، معصومین خواص دارویی برخی از این گیاهان را ذکر فرموده‌اند که مسلمانان برای درمان از این احادیث گرانقدر نیز بهره می‌جستند.

**کلید واژگان:** گیاه‌شناسی، واژگان معرب، حدیث، الکافی، من لا یحضره الفقیه.